

Richt het licht naar binnen en laat het stralen¹

Sofie Warnier

Edvard Grieg

Onlangs hoorde ik 'De morgen'² van *Edvard Grieg* terug in een prachtige uitvoering. Het was heel lang geleden dat ik die bewust beluisterde en hoewel ik vroeger vond dat Griegs romantiek ietwat over the top was en deze suite, volgens mij, ook te pas en te onpas blauwgedraaid werd, kreeg ik er deze keer tranen van in mijn ogen én kippenvel. Hoe perfect had Edvard Grieg met deze orkestbewerking de ochtend kunnen omzetten in een prachtige melodie.

De dageraad was erin voelbaar. Ik zag werkelijk de zon opkomen en de natuur ontwaken... misschien wel ergens in het hoge Noorden zo.

Dat de zon ons zomaar telkens weer steevast een andere ochtend brengt, of het nu een goede of een slechte dag wordt, was zo opeens weer even geen evidentie meer.

Neem mij niet kwalijk, maar op dat moment vond ik de gedachte dat niet alleen de zon maar 'alles' er voor ons is een beetje erg duizelingwekkend. En "Wat is dat ?" en "Wat moet ik ermee?"³

In vele zenverhalen heeft men het over het "tot je 'zelf' komen in de veelheid". Je kan het, volgens de meesters, door te ademen of het zitten. Dit zorgt ervoor dat we samenvallen met ons zelf en dus ook met 'alles' rondom ons.

"De harmonie van eenheid en veelheid" vat Shitou Xiqian (700-790) het samen in de titel van één van zijn gedichten⁴. Ik las dat Shitou 'steenhoofd' betekent. Zijn naam zou ontleend zijn aan zijn zittende meditatie op de rotswand van de berg Heng, waar hij alleen woonde in een hutje gedurende 15 jaar. (Pardon, 15 jaar? Wat is dát lang!)

Als wij, leken, ademen of zitten dan kunnen we ook, in de voetsporen van Shitou Xiqian en alle andere eerbiedwaardige zenmeesters, die ettelijke uren al zittend doorbrachten en voor ons tonnen schrijfsels nalieten, tot zo'n beleving komen. Het wordt ons door de meesters ten zeerste aangeraden naar binnen te kijken ... en te ademen... en één te worden met ons zelf en zodus 'alles' om louter vervloeiende aanwezigheid te zijn zoals een druppeltje in een onmetelijke, vredevolle oceaan van licht. Zo'n beleving laat je 'anders' naar de wereld kijken, die immers zelf altijd 'anders' is.

We vergeten maar al te vaak (misschien zelfs graag) dat niets of niemand of geen enkele seconde dezelfde blijft en dat alles dynamisch is. Aanvaarden dat net alles steeds verandert en daarin vertrouwen vinden, is één van de boodschappen van Shunryu Suzuki. Door die beleving kunnen we de soms al-te-luide-vergankelijkheid aanvaarden en kunnen we onszelf en zo ook de ander alle kansen geven. Dan kunnen we onszelf en de ander steunen om te

¹ uit 'Het lied van de strodakhut' van Shitou Xiqian. Uit "Vruchtbare leegte. De stille verlichting van Honghzi." door Taigen Dan Leighton.

² uit 'Peer Gynt' de Suite No. 1, Op. 46

³ Ton Lathouwers houdt ons deze vraag vaak voor.

⁴ Chin.: Cantongqi; Jap.: Sandokai uit 'Stromend in het donker. Zenlezingen over de sandokai.' van Shunryu Suzuki.

proberen zichzelf volledig tot uitdrukking te brengen en creëren we "grenzeloze mogelijkheden"⁵ voor onszelf en ook voor die ander.

De vogel vliegt en de vis zwemt zonder zich af te vragen of ze wel de juiste richting uitgaan, zonder zich af te vragen of de zee of de hemel begrensd is. Dit formuleerde Dogen ooit in de shobogenzo (maar een beetje anders).

Laat de vogel stralen in zijn vogel-zijn en de vis in haar vis-zijn. Ze zijn perfect zichzelf, hebben hun absolute waarde en maken tegelijk deel uit van een groter geheel ...

In de Cantongqi⁶ staat dit ongeveer zo: "Alles is eindeloos met elkaar verbonden en vertrouwend op de positie blijft alles waar het is en wat het is..."⁷.

Een bijzondere gebeurtenis ...

Een paar maand geleden gaf Katja, een Russisch meisje, mij een gedicht van Vladimir Majakovskij met de volgende (niet korte) titel: "Een bijzonder avontuur dat Vladimir Majakovskij beleefde tijdens de zomer in zijn datsja"⁸. Het sprak me enorm aan.

Het verhaal gaat over Majakovskij zelf die verblijft en werkt op het platteland in een zomerhuisje. Het is er zeer heet en hij vindt die hitte erg lastig. Hij baalt.

Op een bepaald moment wordt het hem te veel en begint hij de zon uit te schelden. Hij vraagt hem bij wijze van grap op de thee, waarop de zon de uitnodiging aanvaardt en daadwerkelijk op bezoek komt. In hun gesprek wordt duidelijk dat niet alleen de dichter maar ook de zon redenen heeft tot klagen. De dichter jammert en ook de zon doet dat. Ze stellen zich beiden kwetsbaar op en steunen mekaar; er vindt een ontmoeting plaats. Door hun kameraadschap begint er in beiden iets te borrelen en besluiten ze voortaan alleen nog te zullen schijnen - de zon met zijn stralen en de dichter met zijn gedichten - want dat is hetgeen ze eigenlijk beiden toch het liefst willen doen.

In de laatste verzen beschrijft Majakovskij, volgens mij, zijn liefde voor het leven en zijn drang zichzelf volledig tot uitdrukking te willen brengen. In een oprechte ontmoeting, zoals hier met de zon, vindt een transformatie plaats en groeit er iets tussen hen. Er vindt als het ware in hun ontmoeting bij beiden een terugkeer plaats naar een oeroud beginsel, diep in hun wezen, dat ik liefde durf te noemen en van waaruit beiden de kracht vinden om ten volle te willen leven en dankbaar te zijn voor hun eigenheid.

Het gedicht is voor mij niet zomaar een 'eind goed, al goed'-verhaaltje maar eerder een gedicht dat mijn horizon helpt te verbreden. Het is een ode aan de "grenzeloze mogelijkheden" die elk mens zichzelf en de ander kan toewensen om blijvend de kracht te hervinden verder te gaan en zichzelf volledig tot uitdrukking te brengen.

⁵ Ton Lathouwers vermeldt dit vaak

⁶ Jap. Sandokai

⁷ Vrije vertaling: "Eshite sarani aiwataru. Shikara zare ba kurai ni yotte jusu." uit 'Stromend in het donker. Zenlezingen over de sandokai.' Van Shunryu Suzuki

⁸ Vertaling van het gedicht vind je bvb in "Van Derzjavin tot Nabokov. Russische poëzie uit drie eeuwen." Vertaald door Marja Wiebes en Margriet Berg; uitg. Plantage/G&S; Leiden.

Een bijzonder avontuur dat Vladimir Majakovskij beleefde tijdens de zomer in zijn datsja.⁹

(Poesjkino. Haaienbergr, datsja van Roemjantsev, 27 werst langs de spoorweg van Jaroslav)

De zonsondergang gloeide honderd veertig zonnen,
de zomer gleed juli binnen,
enorm heet was het,
de hitte zweefde.
Ja, zo was dat in de datsja.
Het heuveltje Poesjkino kromde zich
rond de Haaienbergr en onder de berg
was er een dorpje te zien
dat eruit zag als een kromme korst van daken.
En achter dat dorpje was er een gat
waarin de zon zich telkens
traag en betrouwbaar
weer liet zakken.
Elke morgen opnieuw overgoot de zon
de aarde met zijn halo.
Maar zo dag in dag uit hetzelfde
begon me behoorlijk de keel uit te hangen.
En zodus werd ik op een dag enorm boos,
zo erg zelfs dat alles verbleekte
door mijn frustratie
en ik de zon uiteindelijk recht in zijn gezicht uitschold:
"Kom nu maar eens een keertje naar beneden!
Genoeg rondgedwaald in de hel, hoor!"
Ik riep naar de zon:
"Jij profiteur! Je krijgt een groot gedacht van jezelf
daar in die wolken!
Ga jij maar eens zitten aanplakbiljetten tekenen!"
Ik schreeuwde naar de zon:
"Wacht maar een keer!
En luister eens hier, jij,
met je gouden voorhoofd,
als je werkelijk niets te doen hebt,
kom dan bij mij op de thee, hé!"
Maar wat had ik nu toch gedaan!
Ik ging er bijna aan van schrik!
De zon stapte, uit vrije wil, toch wel naar mij toe, zeker?
zijn stralenpassen uitspreidend op het veld.
Ik wou mijn schrik niet tonen
en ging stiekem een beetje achteruit.
In de tuin waren zijn ogen al.
Hij kwam door de perken.
Door alle ramen en alle deuren,
zelfs door de spleten viel zijn licht naar binnen.
Hij schraapte zijn keel
en sprak met een basstem:
"Sinds de schepping drijf ik voor de eerste keer het vuur terug
en neem ik een andere baan.
Je had mij toch geroepen, hé?
Wel haal nu maar die thee, dichtertje,
en ook wat confituur!"
Zo vlak bij hem kreeg ik tranen in mijn ogen
en werd ik gek van de hitte.

⁹ Eigen vertaling maar zonder rijmschema zoals in het originele gedicht. "Een vertaler is een verrader."

Bij de samowar zei ik:
"Ga zitten, zon!"
Ik had niet zo mogen brullen tegen hem
met mijn grote mond.
Verlegen zette ik me op de hoek van de bank.
Ik was bang dat het nog erger zou worden
maar vanuit de zon straalde een soort vreemde helderheid
en beetje bij beetje vergat ik alles
en geleidelijk geraakten de zon en ik aan de praat.
We babbelden honderduit over vele dingen.
Over dit en over dat
en dat ik gekweld werd door de ROSTA¹⁰
en toen zei de zon:
"Oh, wees niet beteuterd,
kijk gewoon simpel naar de dingen!
Denk jij misschien dat het schijnen voor mij kinderspel is?
Vergeet het maar!
Probeer jij het maar eens!
Maar ja, als je eenmaal ergens aan begint
dan moet je er tegenaan gaan!"
We praatten tot het donker werd en nacht.
Wat een duisternis was daar plots.
We leerden mekaar echt goed kennen,
waren gewend geraakt aan mekaar
en spraken mekaar aan met "je".
En al vlug ging ik hem op de schouder kloppen
en toen zei de zon:
"Jij of ik, we zijn met z'n tweeën, vriend!
Laten we, poëet, rondkijken en zingen
middenin 's werelds grijze troep.
Ik zal hem met mijn zonlicht overgieten
en jij met je verzen."
Zo zal de muur vol schaduw,
de gevangenis van de nacht,
door ons dubbellicht bezwijken.
Een kabaal van gedichten en licht
straalde alle kanten op!
En is hij moe
en wil hij zich een nachtje te slapen leggen
in een onnozele droom
dan zal ik opeens uit alle macht schijnen
en komt daar weer een nieuwe dag.
Altijd en overal schijnen;
tot het allerlaatste blijven schijnen
en verder geen gemaar!
Basta!
Dat was de leuze van de zon en ik!

1920

Sofie Warnier
2010

¹⁰ ROSTA: de voorganger van TASS